

**2018-2019 ОҚУ ЖЫЛЫНЫҢ АУДАНДЫҚ ОЛИМПИАДАСЫ
ГЕОГРАФИЯДАН ПРАКТИКАЛЫҚ ТУР ТАПСЫРМАЛАРЫ
10 СЫНЫП**

Тапсырманы орындау уақыты – 150 мин

1 – Тапсырма.

1) Сізге сегіз минерал мен тау жынысы берілді: қызыл теміртас, апатит, әктас, гранит, кварцит, базальт, жанғыш тақтатаc, шақпақтас (кремень). Диагностикалық белгілеріне сүйене отырып, осы минералдар мен тау жыныстарының атауларын анықтаңыз.

№	Минерал мен тау жынысының атауы	Диагностикалық белгілері
1		Кеукті сынық, шыныны сызады
2		Жасыл, морт сынғыш, дәнді
3		Айқын емес дәндері бар шомбал тау жынысы
4		10% HCl әсерінен қайнайды
5		Ауыр, сипағанда бұдырлығы байқалады
6		Толық кристалды, мөлдір
7		Құрылымы тақта тасты
8		Шеткі сызығы шиіе қызыл

2) Минералдар мен тау жыныстарын пайда болуы бойынша топтарға бөліңіз

Пайда болуы	Минерал мен тау жынысының атауы
Шөгінді	
Магматикалық	
Метаморфтық	

Бағалау өлшемдері: минерал мен тау жынысының әрқайсысын дұрыс анықтағаны үшін – 1 ұпайдан. Топтарға дұрыс бөлгені үшін – 0,5 ұпайдан. **Барлығы – 12 ұпай.**

2 – Тапсырма.

Көлдер – гидросфераның адамзатқа маңызды элементтерінің бірі болып табылады. Олар жер бетіндегі тұщы судың шамамен 96,2% - ын құрайды. 1-кестеде – мұхиттар мен тұзды көлдерді қоспағанда, гидросфераның барлық элементтері бойынша деректер жиынтығының бөлігі берілген, бұл гидросферасының әр компонентіндегі жалпы тұщы судың үлесін көрсетеді. Бірақ кестедегі мәліметтер орны ауысқан. Шығу тегі - Көлемі сәйкестіктерін қалпына келтіріңіз және оларды жауаптарыңыздағы кестеге қойыңыз.

Кесте 1.

	Шығу тегі			%
А	Мұздықтар	?	1	0,86
В	Мәңгі тоң	?	2	2 68
С	Атмосфераның булары	?	3	0,04

Сіздерге кейбір танымал көлдердің қысқаша сипаттамалары берілген. Сол сипаттамалардың көмегімен 2 – кестені толтырыңыз. Су қоймасы қандай алапқа жататынын (Атлант, Тынық, Үнді, Солтүстік Мұзды мұхит ішкі ағын алабы), олардың генезисін (мұздықты – тектоникалық, тектоникалық, жанартаулық, карст, бөгет) және олар қай елдердің аумағында орналасқанын анықтаңыз.

А көлі. Бұл су қоймасы жер шарындағы тұщы көлдердің ішінен су беті ауданы бойынша ең үлкені болып табылады. Оджибве тайпасының тілінде оның атауы «гичигами» – «үлкен су» деген мағынаны білдіреді. XVII ғасырда француз зерттеушілерімен le lac supérieur – «ең биік көл» деп аталды. Орыс тіліндегі атауы француз тіліндегі атауына өте ұқсас.

В көлі. Шұңғыманың солтүстік бөлігі платформаның кристалды іргетасы бетінің шығу облысында орналасқан және дүние бөлігіндегі ауданы мен көлемі бойынша ең ірі болып табылады. Деректердің бірінде оның атауы aaldokas – «толқынды» деген сөзден шыққан. Бұрын оны биік толқынды көл деп те атаған. Үлкен толқындарға тап болмас үшін, оның оңтүстігінде көлді айналып өтетін канал салған.

С көлі. Бұл көл дүние бөліктерінің бірінде ауданы бойынша 3 орынды алып жатыр. Нұсқалардың біреуі бойынша көлдің атауы ежелгі герман сөзінен шыққан, «су» деген мағынаны білдіреді. Бұл мемлекеттің тұрғыны, Карлсон туралы оқиғаның авторы ірі көлі бар, жақын жерде орналасқан басқа қалада демалғанды жөн көреді.

Д көлі. Берілген су қоймасы әлемдегі ең биік кеме жүзетін көл болып табылады. Оның атауы, материктің жергілікті тұрғындарының тілінен аударғанда «пума» және «скала» деп аталатын екі элементтен құралған.

Таблица 2.

Көлдер	Атауы	Бассейн	Генезис	Мемлекет
А				
В				
С				
Д				

Бағалау өлшемдері: дұрыс сәйкестендіргені үшін – 1 ұпайдан (3 ұпай), за көлдің атауын дұрыс анықтағаны үшін – 1 ұпайдан (4 ұпай), 2 кестенің басқа барлық пунктерін дұрыс толтырғаны үшін - 0,5 ұпайдан (7 ұпай). **Барлығы – 14 ұпай.**

Ескерту: «Мемлекеттер» тізімінде бірнеше дұрыс жауап болуы мүмкін.

3 – Тапсырма.

Сұрақтарға жауап беріңіз:

а) Қазақстан аймағын келесі сипаттамаға сәйкес атаңыз: жер бедері тегіс, солтүстігінде аласа таулар кездеседі. Климат шұғыл континентті, өте құрғақ, жазы ыстық және қысты суық. Облыстың оңтүстік-шығыс шекарасында құмдар, аймағында Артық кесенесі орналасқан.

б) Минералды атауды анықтаңыз: ірі кен орындарына Орталық Қазақстандағы Атасу және Жезді кіреді. Жергілікті кендерде бұл металдың мөлшері 27% құрайды. Ірі кен орындары Сарыарқадан табылды.

с) Қазақстандағы қорықты анықтаңыз: Бастапқыда резервтік аймақ 12 520 гектарды құрады, содан кейін аумағы 20 743 гектарға дейін өсті. Қорғалған аралдардың айналасында аң аулау, балық аулау және қайықтар мен басқа жүзу құралдарының тұрағына тыйым салынды. Үлкен көл жүйесі тау жүйесінің арасында шөлді депрессияға ие.

d) Бұл халық Қырғызстан, Қазақстан, Өзбекстан және ҚХР-да тұрады. Қазіргі уақытта Жамбыл облысында кең таралған. Олар көбінесе білікті фермерлер, табысты саудагерлер (байырғы, бай саудагерлер), банкирлер болып табылады және тәжірибелі кәсіпкерлер деп санайды.

e) Қазақстан тау-кен холдингісі. Компанияның кәсіпорындары алты қалада орналасқан, 22 мың адам кен өндіру, минералды шикізат, металлургиялық өндіріс, машина жасау және электр энергиясын өндіру салаларында жұмыс істейді. 1997 жылы негізгі үш зауыттың активтерін біріктіру арқылы құрылды.

Бағалау өлшемдері: әр дұрыс жауап үшін 2 ұпайдан. **Барлығы: 10 ұпай.**

4 – Тапсырма.

Кестеде альтернативті энергия көздердің бірінен (2015 ж.) өндірілген электр энергиясының жалпы өндірісіндегі көшбасшылардың ондығын көрсетілген. Бұл балама энергияның қандай түрі? Қандай аймақтар Қазақстанның даму әлеуетіне ие? Энергияның бұл түрін алуға байланысты экологиялық проблемалар мен тәуекелдер бар ма?

Мемлекет	Өндірілген энергия көлемі млрд. кВт/сағ
АҚШ	193
КХР	185
ГФР	88
Испания	49
Индия	41
Ұлыбритания	40
Канада	25
Бразилия	22
Франция	20
Швеция	17

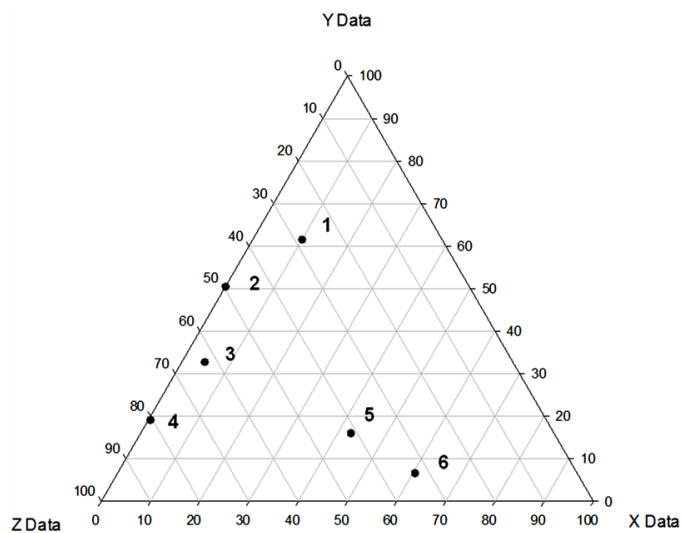
Бағалау өлшемдері:

Альтернативті энергия көзін дұрыс тапқан үшін – 2 ұпай, 2-3 сұрақтарға толық жауап бергені үшін – 3 ұпай. **Барлығы: 8 ұпай.**

5 – Тапсырма.

Елдердің экономикасын сипаттау үшін жиі жалпы ішкі өнім құрылымының көрсеткіштерін пайдаланады. Суретте жеке елдердің жалпы өніміне (2017-нің бағалауы) үш негізгі индикаторлар тобы көрсетілген. X осінде Ауыл шаруашылығы тобы бар, Y осі - Өнеркәсіптік топ, Z осі - Қызмет көрсету саласы тобы. Осьтердің қолдары индикаторда 100%

Суретте 1-ден 6-ға дейінгі санмен көрсетілген нүктелерді графикке сәйкестендіріңіз: *Ангола, Ұлыбритания, Катар, Сьерра Леоне, Ресей, Орталық-Африканская республикасы.*

Бағалау өлшемдері: әр дұрыс сәйкестік үшін – 1 ұпайдан. **Барлығы: 6 ұпай.**

БАРЛЫҒЫ: 50 ҰПАЙ